

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 93, GOD. IV, BEOGRAD, UTORAK, 6. APRIL 2010.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 20. aprila

MIXER

Piše: Saša Ilić

NEBO NAD LEIPZIGOM 2010

Politika reprezentacije srpske književnosti

SERBIEN IN SICHT

Sajam u Lajpcigu je završen, Ministarstvo kulture Republike Srbije je odahnulo jer je sve, izgleda, prošlo kako treba. I zaista, srpski štand u hali 4 lajpcičkog sajma bio je zapažen, a ljudi koji su i ranije posećivali ovu manifestaciju primetili su vidni napredak u reprezentaciji. Umesto kandila i seoskih panorama, koje je Bora Ćosić viđao prethodnih godina, na bilbordima su se pojavile velike figure pisaca, uglavnom starije (srednje) gene-

sajmu. Za to vreme, na „skromnijim štandovima suseda“ odvijali su se zanimljivi programi, bilo da je reč o čitanjima pesnika ili predstavljanjima zajedničkih, dvojezičnih antologija. To samo govori u prilog izopštenosti srpske književne elite iz evropskih tokova, odnosno nebrojenih književnih projekata koji su u međuvremenu premrežili ne samo Jugoistočnu Evropu. Srbija je na ovom sajmu, zaista bila na vidiku, otprilike kao kauboj koji se pomalja na horizontu, ali se još uvek ne zna da li će nastaviti da putuje ka odredištu, tj. martu 2011. ili će u međuvremenu skrenuti u neku prerijsku krčmu.

(NE)KULTURNA POLITIKA MINISTARSTVA KULTURE

Ministar Bradić se tih sajamskih dana, pre nego što je sa (mini-starkom) Zoranom Hamovićem otputovao u Kinu sa ansamblom Kolo, pohvalio da će njegovo Ministarstvo do 2012. izdvojiti 400 000 eura za knjigu i njenu reprezentaciju u svetu. To bi u prevodu trebalo da znači da bi do sajma 2011. u najmanju ruku trebalo da se izdvoji bar 200 000 eura, ali znajući način poslovanja našeg Ministarstva u vremenu krize (*koje, bre, krize?*), ne bi trebalo da čudi ako se i ta suma desetkuje, pa u februaru sledeće godine za nastup u Lajpcigu ne ostane para ni za usisivače i posluženje, kao što je to bio slučaj u Sofiji. Ali radnik Mini-

MIXER

Saša Ilić: Nebo nad Leipzigm 2010

ŠTRAFTA

Robert Alagjovoski: Makedonska literatura u čošku

ARMATURA

Saša Čirić: Srebrenico, sramoto moja

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Sajamski jadi mladoga Kecmana

BULEVAR ZVEZDA

Božović, Gojko

BLOK BR. V

L. Bodroža & T. Marković: Karta srpskog spasa (24)

SAJAM – FAKTI I KOMENTARI

Za Sajam knjiga u Lajpcigu Traduki je finansirao specijalno izdanje Betona na 36 strana, koje je štampano u Lajpcigu na nemačkom jeziku. Beton je nastupio u dvočlanom a istoimenom sastavu. Saša Čirić je moderirao tribinu o književnim portalima bivše Jugoslavije kao „mestima kritičkog mišljenja“, na kojoj je Saša Ilić obrazlagao koncept Betona (www.elektrobeton.net) u društvu Renate Zamide (www.air-beletrina.si), Vanje Pavlović (www.books.hr), Faruka Šehića (www.zurnal.ba) i Roberta Alagjovoskog (www.okno.mk). Na istom mestu, na Forumu international, Saša Čirić je učestvovao na tribini koju je moderirao mađarski kritičar Đerđ Daloš o promenama u Jugoistočnoj Evropi posle pada Berlinskog zida, u društvu Ali Podrimje, Mileta Stojića i Zvonka Makovića. Oba tribine simultano je prevodila na nemački i sa nemačkog Alida Bremer. Saša Ilić je učestvovao u programu „Balkan nacht“ („Balkanska noć“) zajedno sa dvadesetak autorki i autora sa Balkana. Iz Srbije su nastupili Vladislav Bajac i autori Kikinda short festivala: Srđan Papić, Vule Žurić, Enes Halilović sa njihovim gostima iz susednih zemalja. Ministarstvo Republike Srbije finansijski nije podržalo nikog sem pisaca državne delegacije. Ne tražeći saglasnost, na svom dvojezičnom programu naveli su imena učesnika svih sajamskih programa. Tako su kreirali predstavu da su autori Betona i Kikinda short-a deo državne delegacije i kao takvi finansijski pomognuti. Ministarstvo je odštamvalo plastificirane kartice sa imenima autora koje nije pozvalo u Lajpcig. Te kartice nisu imale nikakvu suvislu svrhu niti ih je bilo ko od zvaničnika uručio nepozvanima. Katalog koji je na nemačkom jeziku predstavio kratke biografije pisaca iz Srbije priredio je Gojko Božović. Katalog otvara Miodrag Pavlović a zatvara Gojko Božović. Katalog ne sadrži nijedno ime učesnika Sajma u Lajpcigu mlađe i alternativne srpske scene.

„USPAVLJIVANJE“ ALTERNATIVE

Budući da se radi o odsustvu kulturnih strategija, Ministarstvo kulture se dovija na sve moguće načine kako bi pokazalo da iza svih akcija stoji predani i požrtvovani rad upravo njegovih uposlenika. Tako se u planovima, flajerima i izveštajima Ministarstva pojavio i jedan dobar deo književno-promotivnih aktivnosti koji nikada nije bio u planu Programskog odbora za nastup u Lajpcigu. Radi se pre svega o promotivnim aktivnostima dveju nezavisnih grupa: pisaca okupljenih oko festivala *Kikinda short* kao i samog Betona. Put ovih grupa, kao što je i red, nije išao preko kulturne infrastrukture države Srbije (na veliku radost nacionalista), već preko Male Krsne, tj. Tradukija koji je u ponuđenim i vrlo jasno koncipiranim projektima prepoznao važan segment književne ponude

racije: jedan je držao knjigu, drugi je bio u raskoraku, treći ležerno oslonjen na nepostojeći zid, četvrti osmehnut i zagledan u daljinu. Zaista, o dizajnerskom rešenju srpskog štanda u Lajpcigu bi se moglo štošta reći. Ni „skromniji štandovi suseda“, kako ih je okarakterisala novinarka *Politike*, nisu imali šta da kažu, osim da se radilo o *dobro nabrijanom nastupu*, što bi u hrvatskom slengu trebalo da znači nešto kao *cool*. U svakom slučaju, niko nije ostao ravnodušan, osim možda poneki novinar *Tageszeitunga* koji je u „carevom novom ruhu“ pronašao posve komične, neočekivane obrte. Na zemaljskom planu srpskog štanda mogle su se naći i četiri crne kocke na kojima su bile *razbarušeno* poslagane neke knjige, uglavnom iz sazvežđa Laguna – Arhipelag – Stubovi kulture – Geopoetika – Clio. Osim svečanog otvaranja, o čemu je *Politikina* dopisnica detaljno izvestila domaću javnost (stvarajući zazubice Ćosićevom podmlatku), na srpskom štandu se gotovo ništa nije događalo. Nije bilo nikakvog programa, čitanja ili daleko bilo predstavljanja nekog regionalnog projekta koji je svoju krunu trebalo da doživi na ovom

starstva Mladen Vesковиć, zadužen za plasman domaće knjige u inozemstvo, već nas je izvestio da je stvar pod kontrolom i da sve ide po planu. Posebno je zanimljiva činjenica da je od planiranih prevoda na nemački izdvojio Albaharijev kratki roman *Ludvig* koji je, zapravo, objavljen kod Eichborna pre skoro godinu dana. Radi se, dakle, o tome da srpsko Ministarstvo kulture nema nikakvu strategiju niti razvojnu kulturnu politiku kada je u pitanju reprezentacija savremene književne produkcije u svetu. Takođe, još uvek ne pokazuje ni rudimentarne oblike svesti o postojanju autora u Srbiji kojima bi se možda moglo pomoći preko godišnjih ili šestomesečnih stipendija koje su, recimo, postale uobičajena praksa kod naših „skromnih suseda“ (npr. u Hrvatskoj). I što je najgore, srpsko Ministarstvo kulture još uvek nije shvatilo da je u Srbiji došlo do nekih političkih promena posle 2000, pa je nastavilo svom snagom da podržava sve osim alternativnih oblika književne proizvodnje, komunikacije i reprezentacije, gde se zapravo nalazi najvitalniji i najmoderniji deo (nepostojeće) književne scene u Srbiji.

„BETONIRANJE LAJPCIGA“ (TRAČEVI IZ MEŠALICE)

Pola državnih pisaca nas zaobilazi u luku širokom koliko dopušta sajamska gužva, pola prijateljski ili snishodljivo pregovara. Mefistovski kreator krilatice: „Ko čita, pobeđuje“ marljivo bdi nad nama. Sagovornik „Peščanika“ pada u zagrljaj Hamovićevog posilnog. Pisac-direktor-privotorenik-pokrajinski sekretar juri digitalnim aparatom procesiju u crno zakrbuljenih adolescenata koje prati Smrt sa plastičnom kosom. Biograf kurdsog kanibala radi risrč lajpciskog zdravstvenog sistema kao insajder, što nije promaklo nedremanom oku specijalne dopisnice *Politike*. Vaskrslu pisac&direktor na štandu ugovara gostovanje u svom Kult.centru za honorar od 500 evra. Komesarka nacionalnog štanda šparta, još vitka sa vatrenim oreolom, i neumornog osmeha bodri sve naše kako po službenoj dužnosti tako i po ličnom animozitetu. Balkanolog-pamukpoetik pruža ruku saradnje: ru-ka je eterična a saradnja na dugom štapu kurtoazije. Lovac tehno-pataka sondira mnjenje ino izdavača koji u crvenoj šajkači na logou državne delegacije vide rasklopljenu knjigu a ne folklorni kič...

iz Srbije, koji sama država nije mogla, niti je želela da prepozna kao deo svoje „kulturne teritorije“. Iako je Srđan Papić, direktor *Kikinda shorta* blagovremeno počeo da vrši medijski pritisak na Ministarstvo kulture, predočavajući moguće nedostatke nastupa 2010, niko iz vlasti to nije uzimao za ozbiljno. Svakako su, služeći se hamovićevskom logikom, razmišljali da se ne isplati podržavati te „niske“ oblike kulture, kada će jed-

noga dana to ionako biti asimilovano i predstavljeno preko medija kao zajednička, a raznovrsna *srpska salata*. Ovakav pristup stvarima dosta govori o odnosu države prema malim, manjinskim i nezavisnim kulturnim grupama, koje se tretiraju kao psi luralice u Beogradu. Najbolje ih je odmah „uspavati“, a ako neka strana fondacija odvoji sredstva za njihovo zbrinjavanje, onda će i državi biti dobro, jer će se pohvaliti

ŠTRAFTA

Piše: Robert Alagjozovski

MAKEDONSKA LITERATURA U ČOŠKU

I ove godine je Makedonija propustila šansu da dostojno predstavi svoju literaturu na Sajmu knjiga u Lajpcigu. Prvobitni entuzijazam koje je Ministarstvo kulture pokazalo prilikom kontakata sa predstavnicima Sajma iznenada se ugasio kad je objavljen tzv. Godišnji program za ostvarivanje nacionalnog interesa u kulturi. Prema ovom programu nije podržana inicijativa da se na Sajmu u Lajpcigu predstavi nekoliko vrhunskih pisaca iz Makedonije. Umesto toga rešili su da ostanu na minimalnom programu Udruženja albanskih izdavača. Ova je odluka pogrešna sa nekoliko aspekata. Nadam se da će ova godina biti poslednja u odnosu na magareće držanje „strategije“ (ko li je samo smisli?) da se Makedonija treba predstaviti na samo četiri svetska sajma: Frankfurt, Istanbul, Moskva i Beograd.

LAJPCIG KAO UZOR

Priča o lajpciskom Sajmu može da posluži i kao primer kako stvoriti uspešnu strategiju razvijanja svog identiteta nasuprot onog velikog brata – Frankfurta. Ona je poučna za sve makedonske manifestacije koje su unapred osuđene na inferiornost zbog blizine metropole iz susedstva: Soluna, Sofije, Beograda, Zagreba. Pošto ne može biti deo svetske književne industrije koja se okuplja u Frankfurtu, Lajpcig se orijentisao na književne a ne na industrijske vrednosti literature. Što ne znači da Sajam nije mogućnost poslovnih susreta i saradnje. U samo jednom uglu sajamske hale 4 neki izdavači su sebi obezbedili dogovore za celu godinu. Ali Sajam u Lajpcigu je pre svega jedna velika književna manifestacija. U toku četiri sajamska dana svuda po gradu vrvi od promocija, čitanja, razgovora, debata i raznih drugih manifestacija. U svakoj od četiri sajamske hale ima po nekoliko prostora gde se tokom celog radnog vremena ređaju događaji kao na filmskom platnu, za razliku od Sajma u Skoplju koji je sveden na vašar gde su se prošle godine organizovale čak dve promocije. Ipak, bitno je da je interesovanje u Nemačkoj za literaturu Jugoistočne Evrope stalno i strateško poslednjih nekoliko godina. Nekoliko fondacija germanofonih zemalja (Austrija, Nemačka, Švajcarska) udružile su se u Traduki, zajednički projekat međusobnog prevođenja autora iz ze-

svojom savremenom štenarom. Takav ignorantski odnos su dosledno manifestovali i glavni predstavnici Programskog odbora, komesarka Ognjenović i postviziantski sekretar Radoslav Petković, koji su Nemcima u pohode, pored svojih uradaka, poneli i slikovnicu *Vuk i sedam jariča*. (Za slučaj da Nemci pitaju gde su vam mlađi pisci i čime se bave.)

FAUSTOVSKO ZAVEŠTANJE

Promotivni materijal koji se mogao naći na srpskom štandu u Lajpcigu, pored kataloga pisaca „BB“ (od Bečkovića do Božovića) ponudio je i nekoliko ličnih uvida u stanje savremene srpske produkcije. Ti tekstovi su uglavnom referisali na „književnost izobilja“ i pluralnost poetika, svodeći kulturnu ponudu na *dobro pakovanje*. Jedino je tekst Sretena Ugričića postavio pitanje sadržaja tog lepo zapakovanog paketa. Zaista, šta je to Srbija imala da ponudi? Ugričićev uvid u stvari pokazao je još jednu bitnu karakteristiku, koja je u sklopu celokupne državne prezentacije ostala na samoj margini, kandidujući se da je *tobždija* u *Novosti-ma* definiše kao mefistofelovsku. Reč je o „faustovskoj situaciji“ u kojoj se našla savremena srpska književnost nakon Miloševićeve epohe. Postavlja se pitanje da li je savremena literatura prepoznala ovaj sindrom i ako jeste, koji su to putevi proizvodnje priča o recentnoj prošlosti (tj. faustovskoj pogodbi), koja istu pretvara u evropsku (i univerzalnu) književnu vrednost. Takođe, trebalo bi se zapitati i da li je državni koncept reprezentacije srpske književnosti u Lajpcigu to umeo da posreduje. I na samom kraju, koliko će *faustovska tema* biti funkcionalna tokom pripreme nastupa za 2011. Iskustvo sa prethodnog sajma nam nalaže opreznost. Ne treba zaboraviti, da i pored Vegelove objave smrti Dobrice Ćosića kao pisca u Lajpcigu, upokojenje vampira tek predstoji, i da je sva odgovornost sada na Ministarstvu kulture. Naravno, ukoliko ono može da u novonastaloj situaciji uopšte prepozna svoju ulogu i suoči se sa balastom nečiste prošlosti. Sam dizajn, ipak, nije dovoljan ■

LAJPCIG 2011. – IZAZOVI SARADNJE

Za sledeći Sajam knjiga u Lajpcigu Beton priprema nekoliko važnih projekata. Projekti će biti zasnovani na regionalnoj umreženosti Betona, tematski provokativni i kulturno-politički anticipativni. Ovi projekti mogu biti test za komesare predstavljanja Srbije kao počasnog gosta. Beton je otvoren za iskrenu komunikaciju sa predstavnicima Ministarstva kulture Republike Srbije. Naš predlog je atraktivan program koji ima kapaciteta da bude zapažen i pozitivno ocenjen na nemačkom govornom području. Naša očekivanja su adekvatna finansijska podrška i poštovanje uređivačke autonomije naših projekata.

malja nemačkog govornog područja i našeg regiona. U saradnji sa lokalnim poznavaočima književnosti, Traduki poziva autore koji se predstavljaju na sajmu. Tako ove godine, iz Makedonije su to bili Igor Isakovski, kao učesnik festivala *Kikinda short*, i Vladimir Martinovski, koji je svojom vizuelnom poezijom, maestralno prevedenom na nemački, oduševio nemačku publiku. Etno bend „Baklava“ održao je egzaltirajući koncert u prepunoj sali „UT Konevic“, koja je najstariji bioskop u Nemačkoj, otvoren 1912. godine.

SEGREGACIJA NA RAVNE ČASTI

Za razliku od naših suseda, makedonski minijturni štandić je bio smešten u obliku ćiriličnog slova g, u jednom ćošku na rubu hale 4 i čovek ga je mogao primetiti samo ukoliko udari u njega. Umesto reprezentativne i prevedene literature, bilo je poredano nekoliko prikupljenih knjiga, pola na makedonskom pola na albanskom, i samo par njih na engleskom. O nemačkim izdanjima nije bilo ni govora. Jedan poznanik je primetio da je iznenađen da je turska manjina tako zastupljena u Makedoniji. Pogrešnom utisku je pridodavala „odluka“ kolega iz Udruženja albanskih izdavača da hostesa štanda bude obučena u tradicionalni „dreskod“, sa šamijom preko glave.

Ovaj katastrofalan pristup je produkt dveju situacija. Prvo, kao i sve ostalo u zemlji, binacionalna struktura Makedonaca i Albanaca se ispoljava tako što Albanci u svemu dobijaju svoju trećinu. To nije deo participatornog sistema u kojem se odlučuje na osnovu procene vrednosti, gde Albanci i Makedonci zajedno raspravljaju i odlučuju o svemu a etnički mešan sastav garantuje fer odnos i učešće svih, već je u pitanju totalna segregacija. Albanci dobijaju svoj deo kolača, a onda im se niko ne meša u izbor ili raspodelu. Tako, obuzeti svojim, oni nisu ni zainteresovani za ono što se događa u „tudem“ dvorištu.

Tako je teklo i predstavljanje na Sajmu u Lajpcigu. Paralelno udruženje albanskih izdavača je dobilo tzv. komesarijatstvo sajma u Istanbulu (i zato se kao krajnji efekt, turski autori prevode na albanski) i ovaj (ne)formalan nastup na Lajpcigu. Dakle, ne radi se o tome da svi stekholderi, udruženja i izdavači u saradnji sa Ministarstvom usaglasе zajednički nastup i pristup, pa da ga onda komesari samo operativno sprovede, nego je sistem podeljen po principu isključivosti. Kad ga organizuju Albanci, Makedonaca će biti veoma malo, daj šta daš; a kad su organizatori Makedonci, onda Albanaca neće ni biti. Tako se u Moskvi Makedonija predstavlja kao pravoslavna zemlja, a u Istanbulu kao muslimanska.

BUNDES LIGA NA BRANIKU KULTURE

Druga mana je to što ma ko bio komesar sajamskog predstavljanja, uglavnom posao odradi loše i totalno neprofesionalno. Da je bar bila smišljena dobra strategija prezentiranja alban-

skih pisaca. Da je neko poradio na promociji Luana Starove, Kima Mehmetija, Teute Arifi i ostalih dobrih albanskih pisaca. Da su bar oni bili pozvani na Sajam. Luanu Starovi je neki fragment preveden tek toliko da se predstavi, ali nisam čuo da je dogovoren bilo kakav prevod za nemačko govorno područje. U suštini, bez postojanja strategije Ministarstva kulture ne može se postići bolji rezultat. Komesari za predstavljanje dobiju nekih pet do deset hiljada eura. Ove godine je neprincipijelni izuzetak bio Sajam u Frankfurtu kad je izdavač izuzetno blizak vlasti organizovao makedonsko predstavljanje. Umesto na literarni, akcenat je pao na turistički aspekt zemlje: deljene su brošure i monografije o Makedoniji a posetioci su animirani uz pomoć fudbalera koji igraju za tim iz Frankfurta. Kao da književna publika i izdavači u Nemačkoj, i u svetu, umesto da čitaju prate fudbalske prenose Bundes lige.

ARMATURA

Piše: Saša Ćirić

SREBRENICO, SRAMOTO MOJA

Katarza na srpski način

Kako su skupštinski hroničari sumirali, posle trinaestočasovne žučne rasprave Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Deklaraciju kojom „najoštrije osuđuje zločin izvršen nad bošnjačkim stanovništvom u Srebrenici jula 1995. godine“. Agencijska vest veli da je za Deklaraciju glasalo 127 narodnih poslanika vladajuće većine, da je protiv bio 21 a da 1 poslanik nije glasao. Protiv ovog teksta Deklaracije bili su poslanici narodnjaka (DSS i NS). Poslanici SNS, SRS i LDP nisu učestvovali u glasanju, svako iz svojih razloga: LDP zato što je zahtevao oštriji i eksplicitniji tekst Deklaracije u kome bi bio pomenut genocid, naprednjaci jer nije usvojen njihov predlog Deklaracije kojom se osuđuju svi zločini sa isticanjem onog u Srebrenici. Radikali su imali svoj anahrono-blasfemičan tekst Deklaracije o osudi turskog genocida nad Jermenima (1915-1923), tvrdeći da su u ratovima 90-ih pripadnici srpskog naroda bili najveće žrtve te da njima pripada primat subjekta osude. I u vladajućoj koaliciji nisu sve partije sa istom motivacijom glasale za predloženi tekst Deklaracije. Jedinstvena Srbija je svoju podršku usloвила donošenjem druge Deklaracije u kojoj će se osuditi zločini počinjeni prema Srbima u istom periodu, što je ideja koju je lansirala SPS, iako su njeni predstavnici u raspravi repetirali zaključak da se svest građana Srbije promenila, da sada znaju mnogo više o zločinima koje je počinila srpska strana i da je ova Deklaracija „hrabar čin i ruka pomirenja“. Maratonska opereta donošenja tzv. Deklaracije o Srebrenici ima nekoliko relevantnih slojeva. Pre svega, parlamentarna rasprava pokazala se još jednom kao ogledalo moralnog brloga u kome su srpska politika i srpsko društvo duboko zaglavljani. Ni danas, deceniju i po kasnije od genocida koji su počinile vojne snage bosanskih Srba pod komandom generala Radislava Krstića i Ratka Mladića, u Srbiji ne postoji konsenzus o tome šta se u Srebrenici dogodilo, odnosno ne postoji elementarno ljudsko dostojanstvo da se počinjeni masovni zločin nazove prav(n)im imenom genocida. Retorika nacionalističke opozicije predstavljala je kontradiktoran miks poricanja zločina, njegove relativizacije i opravdavanja, prikrivanja pod izgovorom da žrtve ne treba deliti i izdvajati žrtve samo jedne strane, vrednosne ekvilibristike (svi su činili zločine prema svima, dakle – svi su jednako krivi za njih) i stavljanja skupštinske osude zločina u kontekst trenutnih međudržavnih odnosa Srbije i zemalja u regionu.

Zajednička osnova protivnika Deklaracije, pripadali oni amoralnim pragmaticima ili skupštinskoj desnici koja baštini ideologiju teritorijalne ekspanzije Srbije, jeste da je Deklaracija faktički neutemeljena, moralno partikularna, politički štetna, da slabi pozicije Republike Srpske a srpski narod izlaže nacionalnoj blamaži. Sa druge strane, retorika vladajuće koalicije utemeljena je u humanističkoj etici, ali je ta etika dezavuisana kompromisnim formulacijama koje otvaraju vrata sumnji u posvećenost donosioca „ciljevima obezbeđenja stalnog mira i stabilnosti na prostoru Zapadnog Balkana, kao i daljem unapređenju prijateljskih odnosa među državama bivše Jugoslavije“, kako stoji u tekstu Deklaracije. Zločin nije nazvan genocidom već su se sastavljači Deklaracije pozvali na presudu Međunarodnog suda pravde kojim je zločin okarakterisan kao genocid. Ta providna kamuflaža očito je bila ustupak Demokratske stranke koalicionim partnerima, jednako kao i najava donošenja Deklaracije o osudi zločina prema Srbima.

Foto: Folnet

Tzv. druga Deklaracija treba da smanji odijum nacionalista u vlastitim redovima, ali time će suštinski biti obezvređeni moralni argumenti isticali kao temelj potrebe da se osudi masovan i etnički motivisan srebrenički zločin. Paradoksalno, ono što je zajedničko svim stranama, jeste osećanje sramote, s tim što se donosioci Deklaracije stide što je srebrenički zločin počinjen „u naše nacionalno ime“ a protivnici zato što Deklaracija navodno baca ljagu na to isto ime i na nacionalni ponos. Duboka podeljenost među poslanicima, izrečene teške reči koje vređaju pijetet žrtava i osećanja njihovih porodica, tesna većina kojom je Deklaracija izglasana u sitne sate, bujica odvratnih komentara koja je zapljusnula web-portale domaćih medija, naprosto demantuje normativni

Ne kažem da nije bilo interesa za Makedoniju na Sajmu u Lajpcigu. Nemačka publika je pokazala da je posvećena i radoznala. Razne pripadnice Zelenih (starije i hipi orijentisane) su izražavale podršku Makedoniji. Ali bez prave strategije i dobrih priprema još kod kuće, Makedonija je osuđena da bude u grupi slučajnih i dezorijentisanih igrača. A u toj grupi izgleda da veličina ne igra ulogu. Ja sam se iznenadio da se i Rusija nalazi u toj grupi. Makedonski ambasador mi je pokazivao knjigu koju je uzeo sa ruskog štanda koja se na ruskom jeziku bavi pitanjem makedonskog identiteta i literature (nama u prilog, razume se). Kao da su bačuške računali da su u Lajpcigu svi bivši doušnici KGB-a koji su, osim što dobro znaju ruski, veoma informisani o problemima bivšeg komunističkog lagera. Ne ulazeći u lokalni folklor selekcije i igre moći, dobio sam utisak da su Hrvati, Srbi, Bosanci, daleko savremeniji, fokusiraniji i organiziraniji od nas. Svetlosne godine ispred nas i naše istočne braće ■

optimizam koji širi izjava predsednika Srbije Borisa Tadića da su „Skupština Srbije i srpski narod pokazali da se distanciraju od tog monstruoznog zločina i da ne stoje iza njega“. Da je to tako, Ratka Mladića bi domaće službe bezbednosti davno locirale i transportovale u Hag a podrška „srpskom heroju“ svela bi se na marginalne incidente sa krivično procesuiranim akterima. Odgovornost srpske vlasti i državnih institucija jeste u tome što su omogućili bujanje šovinističkih i neonacističkih pokreta, tribina, publicističkog i medijskog treša koji je godinama služio kao logistički softver konzerviranja ksenofobije, autoviktimizacije i laži o ratovima 90-ih. Opet, sa druge strane, imajući u vidu sav jal zatočnika „etike“ nacionalnog interesa, što u Srbiji što u Republici Srpskoj, bilo bi kratkovidno ne podržati makar i ovakvu Deklaraciju kao prvi korak na putu konačnog raskida sa Miloševićevom zločinačkom politikom 90-ih i povratka istini i humanosti u javnom životu. U tom smeru idu i prve reakcije visokih evrop-

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

SAJAMSKI JADI MLADOGA KECMANA

(Vladimir Kecmanović, iz zbirke *Barutno pražnjenje*, ciklus „Obol za svetski bol“)

Zašto mene ne zovu na sajam
Kad sam bolji s topom nego s perom
Svoju savest rado dao bih u najam
Jer poslujem vešto s večerom i verom

Polpotovce zovu, traže i Mefista
Samo mene niko da se seti
U kafani sedim, sam sam svoja bista
Misao mi žalno ka Lajpcigu leti

Ločem srpski vinjak, zalivam ga pivom
Betoniram jetru kad ne umem scenu
Psujem mater svemu i mrtvom i živom
Put lajpciškog sajma što onomad krenu

Vinjak tugu blaži, ali kratko traje
Napaćena duša mnogo više želi
Priviđaju mi se nemačke kobaje
Grickaju ih slasno zli miševi beli

Pohvale, nagrade, kolumne, priznanja
Nežni, topli pogled starog kalemara
Naivna publika koja mi se klanja
Sve je meni malo, to me samo smara

Moja duša ište nemačko tržište
Vrelom topu tražim novo usmerenje
Nemačke ideje mom su srcu bliske:
Logori, prognostva, konačno rešenje

To su bili dani radosti i sreće
Ništarije čeka iskopana jama
Povazdan otvoren lov na crvendaće
Izrodi skriveni po mišjim rupama

Sa crvenim đavlom Nemci su umeli:
Levičare u smrt slali su dekretom
Crvene trebali, knjige spaljivali
A sad sred Lajpciga crveni se Beton

Ni Nemačka nije što je nekad bila
Prošlost kratko traje, pesnik pojma nema
Da je sreće ne bi nikad ni prestala
Ostala je samo tuga pregolema ■

BLOK BR. V

Karta srpskog spasa 24

Uputstvo za upotrebu: isecite kartu po linijama koje razdvajaju golmana i strah od penala, a potom je zalepite na unutrašnji svet spoljašnjeg sveta. Ovakvo pripremljenu kartu koristite samo u trenucima bolne usamljenosti kad vam se učini da je svet tako okrutan i beščutan. Kleknite pred Handkea i ponavljajte staru srpsku mantru: Zašto nas autiste niko ne razume, dok se boje na karti spasa ne rastope. Handkeu se možete obratiti za pomoć i u sledećim kritičnim situacijama: kad se osetite kao dobri divljak kanibalističkog usmerenja; kad krenete na hodočašće uz srpske reke Dunav, Savu, Moravu i Drinu; kad vam zatreba pomoć prijatelja iz debelog sveta, ili kad vam usfali topla ljudska reč podrške. Handke, zbog svog plemenitog inostranog porekla, vredi kao pet domaćih karata.

Handke je ključni adut u igrama na nesreću: Danke Handke, Sudija je Peter, pe-te-er-pe, Pravda za Srbiju i Uroša, Nebo nad požarevačkom lipom, Srpska strana rata-la-ta, Handke-koke, Slobo – Petere.

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

BOŽOVIĆ, GOJKO

BOŽOVIĆ, Gojko (Bobovo, Pljevlja, 2.5.1972), književni činovnik. Rođen star sa principijelnim stavom da se nikada neće podmladiti (*Kada sam se rodio/Imao sam/ Više godina/ Nego sada*). Od dolaska u Beograd, na studije Opšte književnosti, Božović postaje deo književnog establišmenta. Zanat najpre peče u redakciji *Književne reči* a potom, od jeseni 1994, u časopisu *Reč* gde uređuje rubriku “lepih veština” (film, teatar, vizuelne umetnosti). Put ovog činovnika je respektabilan i neuporediv sa poslovima i danima veći ne delatnika na sceni. Njegov prelazak u izdavačku kuću Vreme knjige 1997. i potonji urednički rad se zasnivaju na negovanju „vrednosti” literature osamdesetih ali i *staračke književnosti* koja će ovu kuću opteretiti do te mere da neće moći da se otvori za tokove savremenosti, sve do njegovog prelaska u *privatni biznis*. Tako je Nikola Moravčević, pisac istorijskih romana iz dijaspore osvojio (ne)čekivanu uredničku pažnju Gojka Božovića. To bi trebalo dosta da govori i o Božovićevom razumevanju recentne prošlosti, budući da je ostao dosledno zatvoren za knjige nepo-

slušnih emigranata, unutrašnjih egzilanata kao i nove i alternativne domaće književne produkcije. Tokom dvehljaditih, Božović je paralelno sa pripremnim radovima na osnivanju vlastite izdavačke kuće predano radio i na umrežavanju sa institucijama koje bi mogle biti od koristi za njegov samostalni nastup. Postao je funkcioner Srpskog PEN-a, pridobio novinare nekih važnih medija, kao što je *Politika*, i otvorio se za neograničeni uticaj starih glasa iz SANU. U skladu s tim, poduhvatio se te „nemile” funkcije raspodele nacionalnih penzija, nastavljajući da drugačijim sredstvima podržava svoju autorsku klijentelu. U avgustu 2007. je osnovao izdavačku kuću Arhipelag, pokrećući produkciju upravo sa Moravčevićevim povesešnim pisanijem *Vitez u doba zla*, želeći valjda da time po/etički profilise svoju uređivačku politiku. Ta poruka je, moglo bi se reći, naišla na sjajan odjek u medijima. *Politikin* Kulturni dodatak predano prati sve Božovićeve akcije, objavljuje feljtone iz njegovih knjiga i najavljuje nova urednička pregnuća. Arhipelag je, dakako, smešten u prostorijama

Srpskog PEN-a, a međunarodni projekat „Sto slovenskih romana” zbrinut u njegovom srcu, tj. Arhipelagu. Za samo dve godine rada nametnuo se kao lider, što je žiri Sajma knjiga 2009. ovenčao nagradom za izdavača godine. No ono što najviše pleni kod Božovića kao urednika, ali i kao pesnika, kritičara i nacionalnog delatnika, pre svega je njegov *novogovor*, koji mu u Srbiji otvara sva vrata. Evo kako to zvuči: „Nekada sam je čitao, onda sam čitao tu knjigu, onda sam čitao tu knjigu i rad napisao, ali ga nisam objavio, a nisam ga objavio jer sam tu knjigu čitao, jer sam hteo da napišem rad, jer uvek kad čitam tu knjigu.... taj kratak roman jeste upravo to... ja mislim da sam ja melanholičan...” Posle ovakvog izlaganja, čovek može da očekuje nagli prasak plača ili smeha. Međutim, ovakav diskurs Božovića preporučuje za gotovo sve važnije poslove u literaturi. Nedavno je, u svom maniru, priredio katalog srpskih pisaca za nastup u Lajpcigu 2010 ■

